

לענין הלכה

הערות מעשיות בהלכות ועניני הדלקת נרות בבית חולמ,
צוואת רבי יהודה החסיד בשידוכים

מטרת הגליון לעורר לב המעיין בלבד ולא לסמוך עליו למעשה **גליון 483**

הדלקת נרות שבת בבית חולים

קושי להדליק נרות שבת בבתי חולים ובתי מלון כדן: מצוי מאוד במי שנקלע לבית חולים או בית מלון בשבת, שאין לו מקום להדליק נרות שבת במקום אכילה או מקום שינה כדן (וכגון שאין נותנים להדליק במקום אכילה), כיון שאין מרשים להדליק אלא על יד דלפק האחיות או בפרוודור, שאינו בגדר מקום אכילה ומקום שינה, ולדעת הפוסקים אין זו מקום הדלקה כלל ויש לחוש לברכה לבטלה^א. ואין לאדם עצה אלא להדליק מנורות חשמל בחדר בו הוא ישן [או בחדר שירותים בחדר זה]^ב לשם קיום מצות הדלקת נר שבת, אך לענין ברכה, לדעת רבים מן הפוסקים אין לברך על נרות פלורסנט (שאינו נחשב נר אלא כשיש גוף לוחט^ג), ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (שבות יצחק פ"ג סעי' א) שיכול לברך גם על נר פלורסנט^ד.

לאכול חלק מהסעודה על יד הנרות: יש שנתנו עצה לאכול חלק מהסעודה על יד נרות הפרוודור, אך כתב בארחות שבת (ח"ד הערה שפ) שלא מהני אם יאכלו מעט בפרוודור ליד הנרות או אם האשה תתפלל בסמוך לנרות בפרוודור, דאין די בזה להחשיב את הנרות כמוסיפים עונג וכבוד שבת, אא"כ יאכלו בניחותא ודרך כבוד^ה.

נרות שבת מחשמל עם חוט לוחט כ'אש'

מי שנקלע למקום שלא ניתן להדליק במקום ראוי להדלקה ע"פ דין, יש להדליק נרות חשמל כגון תאורה של החדר בו הוא שוהה בשבת או פנס שמאיר כראוי וכדומה, אך הרוצה לברך על ההדלקה לדעת רוב הפוסקים צריך

^א ע' ארחות שבת ח"ד עמ' קעא - קעג. וע' להלן בענין אכילה ליד הנרות.

^ב ארחות שבת ח"ד (שם). עוד כתב שם ויש לידע דבאופן שהאשה מדליקה נרות בבית החולים או בבית החלמה, אין הדלקתה פוטרת את הבעל מחובתו להדליק נרות שבת (ורק כאשר האשה מדליקה בביתם הרי היא פוטרת את הבעל הנמצא במקום אחר ע"ש עוד).

^ג על עצם הנידון האם ניתן לברך על נרות חשמל שיש בהם חוט לוחט, לדעת רבים מן הפוסקים שפיר דמי וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל הגר"ש^ז אויערבך זצ"ל, ע' בשו"ת אור לציון ח"ב יח יב, וכן דעת הגרי"ח קניבסקי זצ"ל דברי שיח גליון 559, וע"ע בדברי הגרי"ח קרליץ זצ"ל שהסתפק בדבר אם צריך לנרות שבת נר ממש. וכבר דנו בזה האחרונים הצפנת פענח והר צבי ודעתם נוטה לא להחשיבו כנר, ויש מקום להדר להכניס בטריה למעגל החשמל או יבריג הנורה ממש לפני ההדלקה לצאת ידי שיטתם, ואכמ"ל.

^ד וטעמו משום ששורש מצות הדלקת נר שבת הוא כדי שיהיה אור בית, ולא הצריכו חז"ל דוקא נר אלא כל אמצעי שרגילים בני אדם להאיר את הבית חשיב כנר לענין זה, ויכול לברך "להדליק" כיון שבלשון בני אדם משתמשים בלשון הדלקה גם על אור זה. יש לציין שבבית חולים שערי צדק, אין לברך על הדלקה בחדר גם לדעה זו, כיון שחשמל בית החולים עוברת לימצב שבת' סמוך לשבת, ומכבים כל התאורה ומדליקים אותם שוב (שמענו מאחד מגדולי תלמידי הגרי"ש אלישיב).

^ה ולכאורה הכל לפי הענין, שאם זה 'מקובל' במחלקה לשבת בכסא ולאכול שם בניחותא (ולא הוה בגדר 'אכילה בשוק' כיון שאוכלים בכל מקום) יתכן ששפיר דמי, וכן שמענו שהמליץ אחד מרבני בתי החולים ויל"ע.

להדליק דוקא בנרות שיש בהם חוט לוחט שדינו כאש. ואכשר דרא וכעת ניתן להשיג נרות מיוחדות שיוצרו במיוחד לשם כך, ועשויות באופן מהודר עם שתי נרות שיש בהם חוט לוחט ופועלות ע"י בטריות, ומאירים כראוי, [ראה בתמונה] וניתן לברך עליהם בשופי לדעת רוב הפוסקים, וראוי להשתמש בהם במקום שאין לו יכולת להדליק נרות כדן, ולהלן חלק מהפוסקים שהכריעו שניתן לברך על נרות כאלו, הגר"מ שטרנבוך שליט"א הגר"י זילברשטיין שליט"א, הגר"מ קלין שליט"א הגרי"א דינר שליט"א והגר"מ קארפ שליט"א. ניתן להשיג בטלפון 0548547419 וכן פרטים על גמח"ים של נרות' אלו. ראה עוד בהערה^ה.

עניני צוואת רבי יהודה החסיד בעניני שידוכין

"לא ישא אדם אשה ששמה כשם אמו או שמו כשם חמיו ואם נישאה ישנה שם האחד אולי יש תקוה" (צוואה אות כג).
לחשוש לדעת ר' יהודה החסיד: הארכנו בזה במקום אחר, שנחלקו בזה גדולי האחרונים, ולדעת הנוזע ביהודה (אבה"ע סי' טז) שאין לחשוש לצוואת רבי יהודה החסיד דלא ציוה כן אלא לזרעו, וכ"כ בשו"ת שם אריה (אה"ע סי' סה).
ובברית עולם (ספר חסידים סי' תעז) של החיד"א ובשו"ת דברי מלכנאל (ח"ה סי' רב) ועוד, כתבו שיש לחוש לזה (ע' גליון 416 - ניתן להשיג במערכת).

להוסיף שם לחתן או חמיו

ניתן להוסיף שם: כ"כ יבקשו מפיהו בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל (שידוכין ונישואין פ"כ עמ' קצו), ע' שמות הארץ (פסקי הגר"ח קניבסקי זצ"ל עמ' קכט), וע' להלן דברי הגר"מ שטרנבוך שליט"א. וע' להלן בענין ההקפדה לקרוא שם החדש.

חתן שיש שני שמות וחמיו רק שם אחד

דעת החזון איש: וז"ל טעמא דקרא (הוראות והנהגות שכתב הגר"ח קניבסקי זצ"ל ששמע מאמו מהחזון איש עמ' תכה סעי' לב) חתן וחורתו, אם יש לאחד שני שמות ולהשני שם אחד מהם אין זה נקרא כלל שמותיהן שוות. אך אם בפי אנשים נקרא זה שיש לו שני שמות באותו שם בלבד שיש לאידך זה נקרא שמותיהן שוות, וכעין זה כתבו אחרונים ז"ל.

וכן לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל ורבים מן הפוסקים אם יש לחתן שני שמות (וקוראים שניהם) יכול להשתדך אפילו לכתחילה (יבקשו מפיהו שם עמ' קצט).

דעת הגר"ח קניבסקי זצ"ל: באופן הנ"ל כשהחתן קוראים 'משה' וחמיו קוראים 'משה אהרן' (וקוראים שניהם) [וכן כלה

^י לדעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א (שו"ת תשובות והנהגות ח"ב סי' קנה) יוצאים ידי חובה רק אם נרות אלו מיוחדים לשבת שניכר שהוא כבוד שבת (ונרות אלו (בתמונה) הם מיוחדים לשבת). ולדעת הגרי"ח זילברשטיין שליט"א בסי' תורת היולדת מהדו"ח פ"מ סעי' ו אם בבית חולים לא נותנים רשות להדליק נרות יש אומרים שתדליק נרות חשמל ותברך על הדלקה זו, אבל על תאורה פלורסנטית אין לברך. עכ"ד.
^ז לאחר בדיקה שעשינו, ראינו שהם מאירים היטב בחושך, וכעין דרגת האור של נרות רגילים.

יש ציון שלא יהא פתרון ביו"ט סמוך לשבת (ראש השנה הבעל"ט) דאי אפשר להדליקם ביו"ט.

^ח יש בתי חולים שמחלקים בהם נרות כעין אלו אך חלשים מאד, ואין מאירים כראוי. וע' בארחות שבת ח"ד פל"ג סעי' כה שכתב להסתפק אם נוכל לברך על נרות כעין אלו ע"ש, אך נרות החדשות מוסיפים אור ונראים כמו נרות שבת, לכאורה שפיר דמי לברך עליהם.

והמותה] - ההוראה הברורה היה להקל בזה וכמו"כ בטעמא דקרא (שם) בשם החזון איש (הג"ר גדלי' הוניגסברג שליט"א), וכששאלו איך להורות לאחרים הוא השיב כנ"ל (הגר"ג הוניגסברג שליט"א). ומה שלפעמים הורה להחמיר בזה בשנים אחרונות ליחיד השואל, אין זה אלא בגדר 'מה שהקב"ה שם לו בפה' (הגר"ג הוניגסברג שליט"א). אבל ההוראה הברורה לציבור היה להקל בזה.

הקפדה על קריאת שם: מבואר מדברי החזון איש (שם בטעמא דקרא) שבאופן שיש לאחד מהצדדים שתי שמות, צריך להקפיד שיקראו את שתי השמות ע"ש. ואם אחד קוראים בחיי יום יום 'אהרן' והשני 'משה' אין זה שאלה, והגר"ח קניבסקי זצ"ל לא החמיר בזה כלל¹.

מי קובע קריאת שם: דעת הגר"ח קניבסקי זצ"ל שהעיקר אלו שחיים איתו יום יום קוראים לו שתי השמות (בני המשפחה וכו') ושפיר דמי (הגר"ג הוניגסברג שליט"א).

ודעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל להחמיר שבכלה וחמותה צריך שיקראו השם החדש גם ע"י חברותיה (לא רק הבעל והמשפחה). וכנ"ל יכול לקרוא שתי השמות ביחד (כיון שלדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל זה נחשב שתי שמות). אבל בהוספת שם למחותנות הורה שא"צ להחמיר כל כך (וסגי ע"י המשפחה ראה להלן).

שתי מחותנות בשמות שוין

יש קצת מבוכה בנושא של שני מחותנים ושתי מחותנות בשמות שוין, ויש שדוחים ההצעה לגמרי, אע"פ שבהרבה מקרים יש כמה טעמים שאין לחשוש לכך, ולכן בכל שאלה זו (וגם בחותן עם חמיו וחמותה) כדאי להתיעץ עם חכם.

א) מעיקר הדין יכול להתחתן: דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (ס' יבקשו מפיהו שידוכין ונישואין עמי רעו) אע"פ שבשתי מחותנות שוין רצוי שאחת מהן תוסיף שם, יכולים להשתדך אפילו אם שתיהן אינן רוצות להוסיף שם. (כי סומכים על השיטות הסוברות שאין מקפידים על שתי מחותנות ששמותיהן שווים).

עוד כתב שם (עמי רעו) כשהוסיפו שם לאחת המחותנות, די בכך שהמשפחה תקרא לה בשם הנוסף. (ופעם אחת הקיל הגרי"ש אלישיב זצ"ל אפילו אם רק בעלה יקרא לה בשם הנוסף (שם))².

ב) היתר ג' רבנים: דעת הגר"ח קניבסקי זצ"ל שמות בארץ עמי קח - שאלוהו שכתב בשו"ת אבני צדק (ס' י) שיש שהקילו כשג' רבנים יצטרפו ויפסקו להיתר, והיינו כי ס"ל שאין כאן אלא חשש וכשפוסקים להיתר יגן עליו. ע"ש. ולכאורה משמע מדבריו שאפשר להקל ע"י היתר ג' רבנים (ע"ע להלן בזה).

ג) עיר אחת גדולה: הובא בקונטרס הזכרונות (פל"ח) כתב הגר"ח קניבסקי זצ"ל שבעיר אחת גדולה היקל החזון איש שהשיב על כלה וחמותה בשמות שוין שאם דרין בשתי עיירות אין קפידא ובעיר אחת גדולה יגורו רחוק (ועיין בזכר נפתלי דף קמ"ה שהביא כן בשם רוח חיים אה"ע סימן ל"ד). אך הגר"ח קניבסקי זצ"ל חשש להחמיר בזה בזמננו אף בעיר אחרת כיון שהיום כולם מכירים אחד את השני³.

ובספר מעשה איש שם נשאל על שידוך ששם המדובר כשם אבי הכלה והשיב שאפשר להשתדך בתנאי שלא ידורו החתן וחמיו בעיר אחת כי כל אזהרת רבי יהודה החסיד נובעת מחשש עין הרע שלא יאמרו הבריות "הנה שני יענקלך" אך כשידורו במקומות מרוחקים לא ישיחו בהם (ועי' להלן מה שכתבנו על הזמנות לחתונות).

¹ ומה שמצוי אף יותר שאם לחתן (או כלה) יש שתי שמות, מכאן ולהבא לקרוא על שם שאינו של חמיו (חמותו) [וכן לדוגמה הגרי"ח קניבסקי זצ"ל היה שם 'שמריהו יוסף חיים' ושם חמיו היה 'יוסף שלום' אך כיון שחמיו קראו 'ר' יוסף שלום' וחתנו קוראים 'ר' חיים, שפיר דמי].

² או שם אחר שאינו כשם חמיו.

³ יש לציין שבמקום אחר (שם עמי רכה) הביא שדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל שאי אפשר להקל להיכנס לשידוך בכלה וחמותה בלי שינוי שם, דהיינו דס"ל ששתי מחותנות קל יותר מכלה וחמותה.

⁴ ובירושלים ובני ברק אמר שרבים מכירים אחד את השני, רק בערי הפריפריה שפחות מכירים לפעמים הקיל בדבר (הגר"ג הוניגסברג שליט"א). ועי' מה שהאריך לדון בזה בס' תא שמע להג"ר משה שמעון גרליץ שליט"א עמי ק"ב. אח"כ הביא שהחזון איש הקיל בזה גם בחתן וחמיו, והגר"ח קניבסקי זצ"ל לא היה על זה תשובה.

והכל לפי הענין, שכיום הציבור גדל עוד יותר כ"י, ונ"ע.

ד) ע"פ קבלה: לדעת הגאון רבי יעקב הלל שליט"א ראש ישיבת אהבת שלום אין שום קפידא בשני מחותנים/ות ורק חוששים לשם הכלה כשם חמותה וכן ששם החתן בשם חמיו בלבד (ויקרא שמו בישראל עמי רפז).

ה) נישואין לשם שמים: כתב הגר"מ שטרנבוך זצ"ל בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סימן שיד) "ואני נוהג בענין שמות המחותנים, שאם רצון החתן לישאנה לשם שמים, אין בזה שום חשש, והיינו כשרוצה לישא אשה כיון שהגיע לגיל עשרים שנה או על מנת להזהר מהרהורים, אין לו לחשוש כלל, ד"שומר מצוה לא ידע דבר רע", ואין לו רשות להמנע מלישאנה מפני הצוואה, ועיקר האזהרה היא כשרוצה בה דוקא מפני יופיה או כספה, וזהו הממריץ אותו להתחתן, ודבר זה מוכח מ"ספר חסידים" גופא שכתב שלא לישא בת אחותו, אף שמפורש בגמרא שזוהי מצוה, אלא דבגמרא איירי כשכוונתו למצוה ולשם שמים, ואז יכול לסמוך על "שומר מצוה לא ידע דבר רע".

לשאול ג' רבנים: עוד כתב (שם) ואני שאלתי פעם את כ"ק האדמו"ר מגור רבי ישראל זצ"ל בענין שידוך ששמות המחותנים זהים, ואמר לי שאצלם לא הקפידו כ"כ על זה, אבל יש שמקפידים, ואולי דקפיד קפדין בהדיה, וצריך לשאול אצלם, וכששאלתי אז לכמה רבנים ואדמו"רים הסכימו שאם מכאן והלאה משנים שם עדיף, ומ"מ כדאי לשאול ג' רבנים שיסכימו ומספיק בכך, ובפרט אם הוא בן עשרים וראוי כבר לישא אשה".

עוד כתב (שם אות ג) כששמות המחותנים זהים, בהרבה מקומות ברוסיה וליטא לא הקפידו בזה כלל, ובמיוחד כשאין נמצאים במקום אחד. אבל יש מקומות באונגריין וגאליציה שהקפידו גם בזה, וישאלו גדולי תורה ויקבלו ברכתם ואין לחשוש עוד כלל, ועובדא היא שרבינו החזו"א זצ"ל וכן הגאון וצדיק רבי יעקב ישראל קניבסקי זצ"ל החמירו מאד בשמות המחותנים או המחותנות כששוים (עי' ארחות רבינו מהדורה חדשה ח"ה עמי יט שהביא שהגר"ח קניבסקי זצ"ל הביא עובדא מהסטייפלר שהחמיר בשתי מחותנות כדעת השדי חמד וכתב ולכן יוסיפו שם אחת למחותנות).

גיל עשרים שנה: אח"כ כתב (שם) על מה שמצינו לכאורה סתירה בדעת הגר"א, כשנתבונן נראה שאין סתירה, שכן אם הדבר "נכון ויאות" דעת הגר"א לא לחשוש לצוואה, ואין לך נכון ויאות כמי שמגיע לעשרים שנה או עבר עשרים שחייב להזדרז.

אסור לדחות ההצעה: וגם לדעת "ספר חסידים" כיון שאין זה דינא דגמרא, פשיטא דאמרינן שומר מצוה לא ידע דבר רע, ואסור לו לדחות ההצעה, רק בזמן האחרון הוסיפו לרווחא דמלתא לבקש ברכה מג' רבנים שהשידוך יהא לברכה, ואז יצליחו עכ"ד הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

כתיבת השמות בהזמנה: יש לציין כי לפי חלק מהטעמים לא להתחתן אנשים ששמותיהם דומות יש עצה במקצת עכ"פ בהזמנה לחתונה שלא לכתוב שמות שווים כמות שהם אלא ישמט אחד מהשמות וכדומה.

ופעם הציע גדול אחד שליט"א במקרה שהיה שאלה של 'מה יאמרו הבריות', להדפיס לחתונה כמה סוגי הזמנות למקבלי הזמנות ולתלייה בביהכ"נ וכו' כדי להימנע מהחשש 'מה יאמרו הבריות', יקח חכם ויוסיף לקח.

נושא בגליון הבא - תשעת הימים, קריעה על ידי שריד בית מקדישנו ועוד

לע"נ

מרת בלומא ביילא ע"ה

בת ר' מרדכי אהרן ז"ל

לרגל היארצייט החל בכ"ג תמוז

לתרומות הערות והארות - 0533163916
(מ.י. הרסקין - מודיעין עילית)

ניתן לקבל הגיליון במייל: g089285647@gmail.com

וכן הגיליון 'ללמוד ולקיים' על סדר הדף היומי

"קו בארבע אמות" 0722-549-661

דף היומי (עניני הלכה) בבא בתרא בשלוחה 1,2

שיעור יומי על עניני חו"מ בשלוחה 6,8